

“คุณธรรมในสังคมไทย”

คุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ แต่คุณธรรมในสังคมไทยกลับมีแนวโน้มลดลง และมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันตามพื้นที่ จึงต้องให้ความสำคัญกับการมีข้อมูลในระดับพื้นที่/จังหวัด รวมทั้งสนับสนุนให้มีการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในระดับพื้นที่ สร้างระบบนิเวศคุณธรรม มีกลไกทางสังคมที่สนับสนุนให้คนดีถูกยกย่อง และพัฒนารูปแบบและช่องทางการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิผลและตรงกลุ่มเป้าหมาย

การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรม ด้านความซื่อสัตย์ มีวินัย มีคุณธรรม และจริยธรรม เป็นรากฐานที่สำคัญต่อการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประเทศไทยให้ความสำคัญและบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ และถ่ายทอดสู่แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ในการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ที่มีเป้าหมายให้คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และมีความรักและภูมิใจในความเป็นไทยมากขึ้น รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่กำหนดเป้าหมายให้คนไทยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ และมีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดี อย่างไรก็ตาม แม้ไทยจะมีแนวทางและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการยกระดับคุณธรรมจริยธรรม แต่หากพิจารณาจากคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) ในปี 2565 กลับพบว่าไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 101 ของโลก จาก 180 ประเทศ ซึ่งดีขึ้นจากปี 2564 แต่ยังคงอยู่ในอันดับที่ไม่ดีนัก โดยด้านที่ไทยมีคะแนนลดลง คือ ระดับการรับรู้ว่าการทุจริตเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และด้านเจ้าหน้าที่รัฐมีพฤติกรรมการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการทุจริตและคอร์รัปชันเป็นเพียงมุมหนึ่งที่สะท้อนถึงระดับคุณธรรมของไทย แต่คุณธรรมยังสามารถวัดได้จากหลายด้าน ซึ่งศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) กำหนดมิติของคุณธรรมในสังคมไทยไว้ทั้งสิ้น 5 มิติ ได้แก่ 1) ความพอเพียง 2) ความมีวินัยรับผิดชอบ 3) ความกตัญญู 4) ความสุจริต และ 5) การมีจิตสาธารณะ โดยศูนย์คุณธรรมได้จัดทำดัชนีชี้วัดคุณธรรมเผยแพร่สู่สาธารณะขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 2564 และดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปี 2565 เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านคุณธรรมในสังคมไทย

แผนภาพ 23 คะแนน CPI ของประเทศไทย และคะแนนด้านการทุจริตจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ที่มา: สำนักงานปปช.

ตาราง 12 ความหมาย/นิยาม แต่ละมิติขององค์ประกอบดัชนีคุณธรรม

มิติ	ความหมาย/นิยาม
ความพอเพียง	การดำเนินชีวิตผ่านกระบวนการคิดและการตัดสินใจอย่างรอบคอบด้วยความพอดี พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่เบียดเบียนหรือทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเตรียมพร้อมรับผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตบนพื้นฐานของความเป็นธรรม
ความมีวินัย รับผิดชอบ	การแสดงออกถึงการยอมรับและการประพฤติปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคมสามารถกำกับตนเองทั้งความคิดและการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับผลอันเกิดจากการกระทำของตนเอง และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
ความกตัญญู	การแสดงออกถึงการสำนึก การเคารพนับถือ และการตอบแทนในความคิดที่ตนเองหรือสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นการแสดงออกในทางที่ดีเมื่อมีโอกาส และจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือได้รับผลกระทบในทางเสียหาย
ความสุจริต	การปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นตามแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ตรงไปตรงมา สำนึกรู้ รวมถึงปฏิเสธการกระทำที่ไม่ถูกต้องอันจะก่อให้เกิดความเสียหาย
การมีจิตสาธารณะ	การตระหนักหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เอาใจใส่ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ที่มา: ศูนย์คุณธรรม

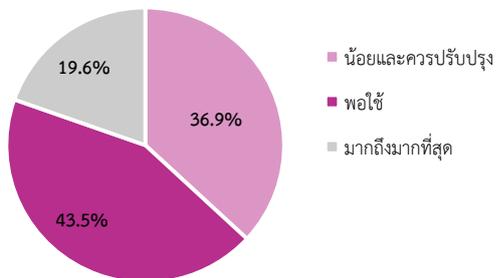
สถานการณ์คุณธรรมของคนไทย

จากข้อมูลของศูนย์คุณธรรมซึ่งทำการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมในปี 2565 ที่เป็นการสำรวจครบทั้ง 3 ช่วงวัย เป็นครั้งแรกของประเทศ¹⁷ และคำนวณดัชนีคุณธรรมเป็นค่าเฉลี่ยของคุณธรรมด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ ความพอเพียง ความมีวินัยรับผิดชอบ ความกตัญญู ความสุจริต และการมีจิตสาธารณะ พบว่า **คนไทยส่วนใหญ่มีคุณธรรมในระดับพอใช้** กล่าวคือ ร้อยละ 43.5 ของกลุ่มตัวอย่างมีคุณธรรมระดับพอใช้ อีกร้อยละ 36.9 มีคุณธรรมน้อยและควรปรับปรุง ที่เหลือร้อยละ 19.6 เป็นกลุ่มที่มีคุณธรรมในระดับมากถึงมากที่สุด โดย **คนไทยมีคุณธรรมในด้านความกตัญญูมากที่สุด และด้านที่ต่ำที่สุดคือความพอเพียง** ซึ่งกว่าร้อยละ 60 ของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนคุณธรรมด้านความกตัญญูในระดับมากถึงมากที่สุด และไม่เพียงแต่เป็นความกตัญญูต่อบิดามารดา หรือผู้มีพระคุณ แต่ยังรวมถึงการแสดงออกในทางที่ดี ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอีกด้วย ขณะที่ร้อยละ 65.3 ของกลุ่มตัวอย่างมีความพอเพียงในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด และร้อยละ 51.1 มีคุณธรรมในด้านความสุจริตน้อยและควรปรับปรุง นอกจากนี้ **ระดับคุณธรรมของคนวัยแรงงานยังมีแนวโน้มลดลง** โดยกลุ่ม 25 - 40 ปี มีคะแนนเฉลี่ยลดลงจาก 4.63 ในปี 2564 เหลือ 4.40 ในปี 2565 และลดลงทุกด้านโดยเฉพาะวินัยรับผิดชอบที่มีคะแนนลดลงเหลือเพียง 4.0 โดยประเด็นคุณธรรมที่มีคะแนนระดับน้อย คือ การยอมรับและปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานของ

¹⁷ สำรวจจากตัวอย่างจำนวน 15,720 คน ทั่วประเทศ และแบ่งการสำรวจออกเป็น 3 ช่วงอายุ ได้แก่ 13 - 24 ปี 25 - 40 ปี และ 41 ปีขึ้นไป

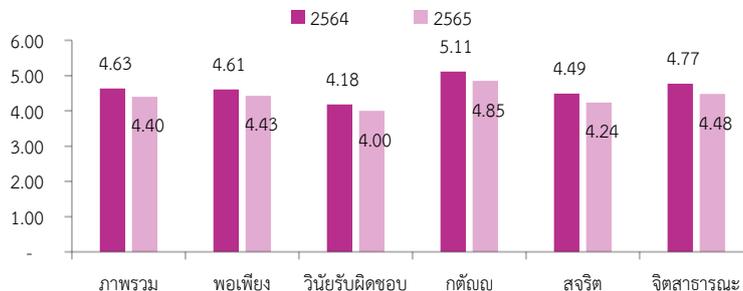
สังคมการควบคุมตนเอง การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน และการยืนหยัดในความถูกต้อง ทั้งนี้ คุณธรรมของกลุ่มวัยนี้มีความสำคัญเนื่องจากวัยแรงงานเป็นช่วงวัยที่ต้องรับผิดชอบวัยอื่น ๆ ทำให้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และสร้างวิถีชีวิตแห่งคุณธรรมของเด็กในอนาคตด้วย

แผนภาพ 24 สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามระดับของคุณธรรม

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

แผนภาพ 25 คะแนนดัชนีคุณธรรมภาพรวมและด้านต่าง ๆ ของกลุ่มวัย 25 – 40 ปี

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

ตาราง 13 สัดส่วนระดับคุณธรรมในแต่ละด้าน

สัดส่วนผู้ที่มีคุณธรรมในแต่ละระดับ (ร้อยละ)	พอเพียง	วินัย รับผิดชอบต่อ	กตัญญู	สุจริต	จิต สาธารณะ
ควรปรับปรุง	31.4	11.0	4.8	20.3	16.8
น้อย	33.9	28.7	11.8	30.8	29.6
พอใช้	22.5	33.7	20.9	29.8	28.2
มาก	8.8	20.5	31.8	13.6	15.3
มากที่สุด	3.4	6.1	30.7	5.4	10.1

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

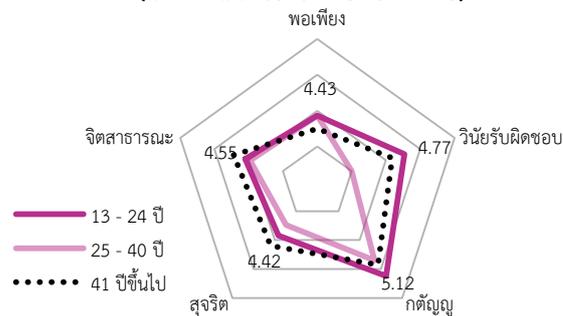
นอกจากนี้ การสำรวจสถานการณ์คุณธรรมยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ได้แก่

1. **ต่างวัย ต่างปัญหา** เมื่อแบ่งกลุ่มอายุของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 ช่วง คือ 13 – 24 ปี 25 – 40 ปี และ 41 ปีขึ้นไป พบว่า แต่ละช่วงวัยมีปัญหาแตกต่างกัน กล่าวคือ ช่วงอายุ 13 – 24 ปี มีปัญหาด้านความสุจริตมากที่สุด ส่วนกลุ่มอายุ 25 – 40 ปี มีปัญหาด้านวินัย ความรับผิดชอบต่อ ความรับผิดชอบ ขณะที่กลุ่มวัย 41 ปีขึ้นไป มีปัญหาในด้านความพอเพียงมากที่สุด

2. **การศึกษาสูงไม่ได้สะท้อนถึงระดับคุณธรรม** พบว่า ผู้จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีของกลุ่มอายุ 25 – 40 ปี มีสัดส่วนของผู้ที่มีคุณธรรมระดับมากและมากที่สุดร้อยละ 23.4 มากกว่ากลุ่มผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ที่มีสัดส่วนร้อยละ 17.8 เท่านั้น

3. **ปัญหาคุณธรรมแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน** นอกจากระดับคุณธรรมของแต่ละช่วงวัยจะมีความแตกต่างกันแล้ว ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณธรรมในแต่ละภูมิภาคยังแตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 25 – 40 ปี ใน 5 มิติที่เป็นองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดคุณธรรมเป็นรายภูมิภาคพบว่าภาคตะวันออกและภาคตะวันตกมีคะแนนด้านความพอเพียงต่ำที่สุด ส่วนภาคเหนือมีความเปราะบาง

แผนภาพ 26 คะแนนดัชนีคุณธรรมเฉลี่ยแต่ละด้านของทุกช่วงวัย (แสดงคะแนนของช่วงวัย 13 – 24 ปี)

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

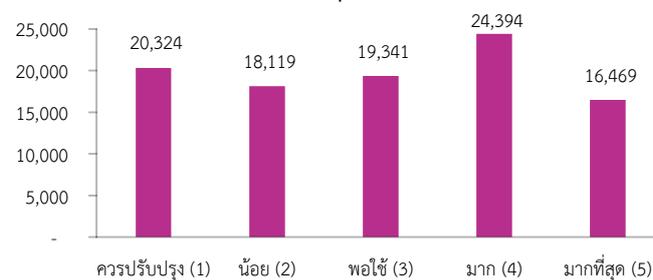
ในด้านจิตสาธารณะ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง มีประเด็นปัญหาในด้านความสุจริต ความแตกต่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาคุณธรรมในแต่ละพื้นที่จำเป็นต้องมีมาตรการที่แตกต่างกัน

ตาราง 14 ประเด็นเปรียบบางของกลุ่มอายุ 25 – 40 ปี ภูมิภาค

กลุ่มอายุ 25 – 40 ปี	ประเด็นเปรียบบาง
ภาคเหนือ	จิตสาธารณะ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	สุจริต
ภาคใต้	สุจริต
ภาคตะวันออก	พอเพียง
ภาคกลาง	สุจริต
ภาคตะวันตก	พอเพียง

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

แผนภาพ 27 ระดับรายได้เฉลี่ยของคุณธรรมแต่ละระดับ

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

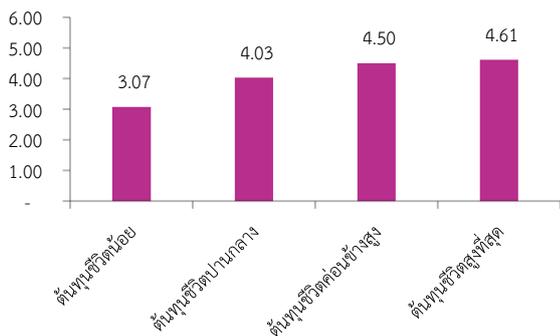
4. **คุณธรรมและรายได้ไม่สัมพันธ์กัน** เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการจัดเก็บข้อมูลด้านรายได้ พบว่า กลุ่มที่มีระดับคุณธรรมในระดับมากที่สุดกลับมีค่าเฉลี่ยของรายได้ต่ำที่สุด ขณะที่กลุ่มที่มีคุณธรรมในระดับที่ควรปรับปรุง กลับมีค่าเฉลี่ยของรายได้สูงเป็นอันดับที่ 2 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รายได้กับระดับคุณธรรมอาจไม่สัมพันธ์กัน

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรม พบว่า **ต้นทุนชีวิตอาจส่งผลกระทบต่อระดับคุณธรรม** จากการศึกษาของ Benson (2004) และ Scales and Roehlkepartain (2003) พบว่า สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ซึ่งในกรณีของไทยจากข้อมูลของศูนย์คุณธรรม พบสถานการณ์ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาระดับคุณธรรมกับสภาพแวดล้อมที่สะท้อนจากต้นทุนชีวิต¹⁸ พบว่า ระดับต้นทุนชีวิตในภาพรวมอยู่ที่ 3.12 ซึ่งด้านที่สูงที่สุดอยู่ที่พลังครอบครัว และต่ำที่สุดคือพลังชุมชน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระดับคะแนนคุณธรรมและต้นทุนชีวิต พบว่าผู้ที่มีต้นทุนชีวิตที่สูงจะมีคะแนนคุณธรรมสูงไปด้วย และคะแนนคุณธรรมจะเพิ่มขึ้นตามระดับต้นทุนชีวิตที่สูงขึ้น โดยกลุ่มที่มีต้นทุนชีวิตน้อย มีค่าเฉลี่ยคุณธรรมเพียง 3.07 หรืออยู่ในระดับควรปรับปรุง ขณะที่ผู้ที่มีต้นทุนชีวิตในระดับมากที่สุดมีคะแนนคุณธรรมเฉลี่ยสูงถึง 4.61 สะท้อนให้เห็นว่าการมีต้นทุนชีวิตอาจช่วยให้คนมีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ขณะที่ เมื่อพิจารณากลุ่มที่มีระดับคุณธรรมที่ควรปรับปรุง (ระดับต่ำที่สุด) พบว่า กลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยต่ำในทุกด้าน โดยเฉพาะพลังเพื่อนและกิจกรรมซึ่งเป็นการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม เช่น การออกกำลังกาย เล่นกีฬา สันทนาการต่าง ๆ และพลังชุมชน ซึ่งเป็นสภาพของชุมชนที่ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้รู้สึกถึงความอบอุ่นและปลอดภัย ซึ่งทุนทั้ง 2 มีคะแนนในระดับต่ำที่สุด

นอกจากนี้ หากพิจารณากลุ่มเด็กและเยาวชน (อายุ 13 - 24 ปี) ซึ่งจะเป็นกำลังแรงงานรุ่นใหม่ในอนาคต ยังพบว่า **ทุนชีวิตในด้านครอบครัวและชุมชนมีระดับที่ไม่สูงนัก** ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัวและชุมชน และเป็นความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณธรรมในอนาคต

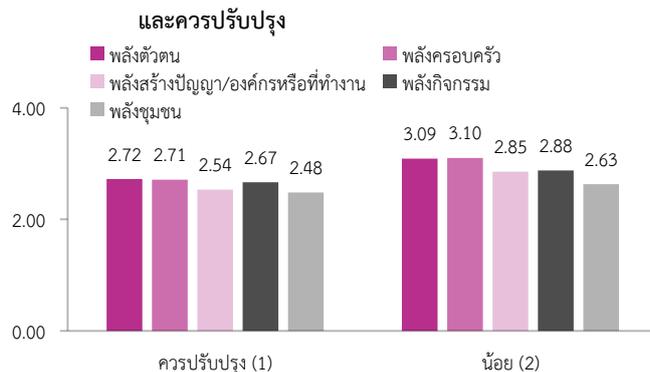
¹⁸ เป็นการสำรวจโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community based) เป็นครั้งแรก

แผนภาพ 28 ระดับดัชนีคุณธรรมเฉลี่ยของแต่ละระดับต้นทุนชีวิต

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

แผนภาพ 29 ระดับต้นทุนชีวิตเฉลี่ยแต่ละด้านของคุณธรรมระดับน้อย และควรปรับปรุง

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม

การดำเนินงาน ปัญหา และข้อจำกัด

จากข้อมูลสถานการณ์ดัชนีชี้วัดคุณธรรมข้างต้นจะเห็นว่าคุณธรรมของประเทศไทยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และมีแนวโน้มลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณธรรมยังมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุ และพื้นที่ อีกทั้งยังหลายมายาคติ ที่ระบุว่าคนที่มีการศึกษาสูง และคนที่มีรายได้สูงจะมีคุณธรรมที่สูงกว่าคนที่มีการศึกษาค่ำและรายได้ต่ำ ซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหาคุณธรรมเกิดจากสภาพแวดล้อมที่บุคคลดังกล่าวต้องเผชิญ สถานการณ์ข้างต้นจึงควรให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณธรรมให้มากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมานอกจากแผนระดับชาติต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมแล้ว ยังมีกลไกระดับชาติ คือ คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่ดำเนินการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับกระทรวง โดยมี**โครงการสำคัญ** ประกอบด้วย

1. **โครงการระดับชุมชน** อาทิ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน การพัฒนากลไกระบบเครดิตสังคมและปรับใช้ในพื้นที่นาร่อง โดยการสร้างแรงจูงใจจากการให้สิทธิประโยชน์แก่ชุมชน และกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมเชิงบวก
2. **โครงการระดับครอบครัว** อาทิ โครงการส่งเสริมเครือข่ายครอบครัวคุณธรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาวิถีให้ครอบครัวได้มีส่วนร่วมสำคัญต่อกระบวนการกล่อมเกลาสมาชิกในครอบครัวอย่างเป็นรูปธรรม โครงการครอบครัวคุณธรรมพลังบวก เพื่อส่งเสริม ป้องกัน ค้ำครองและพัฒนาเด็กในพื้นที่ให้เป็นครอบครัวพลังบวก
3. **โครงการระดับสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้** อาทิ โรงเรียนคุณธรรมของ สพฐ. เพื่อให้ให้นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ตระหนักรู้ เข้าใจ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และเห็นคุณค่าแห่งคุณธรรมความดี โครงการคุณธรรมวิถีพุทธ ชุมชนคุณธรรมบวรออนทัวร์ โครงการพัฒนาสมรรถนะพระธรรมวิทยากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน

นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย อาทิ โครงการครอบครัวคุณธรรมพลังบวกของศูนย์คุณธรรม ซึ่งให้ความสำคัญกับครอบครัว และชุมชน ซึ่งเน้นการสร้างครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมีระบบพี่เลี้ยงในชุมชน อาทิ นักจิตวิทยา รวมถึงผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่เป็นคนในชุมชนมาช่วยสอดส่อง ดูแล และให้ความรู้ข้อแนะนำ รวมทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ กับคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังจัดให้มีกระบวนการสมัชชาคุณธรรมหรือตลาดนัดคุณธรรม เพื่อเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับเครือข่ายชุมชนในการขยายผลความรู้และชื่นชมยกย่องให้เป็นต้นแบบต่อสังคมไทย

ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีโครงการและกลไกการขับเคลื่อนในการยกระดับคุณธรรมข้างต้น แต่การขับเคลื่อนและส่งเสริมคุณธรรมยังมีปัญหาและข้อจำกัดบางประการ คือ การขาดข้อมูลระดับพื้นที่ โดยในระดับจังหวัด/อำเภอ มีปัญหาการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติที่ยังไม่มีกระบวนการขับเคลื่อนที่เป็นมาตรฐาน และปัจจุบันยังไม่มีตัวชี้วัดในระดับพื้นที่ทำให้ไม่ทราบสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไข และขาดการเชื่อมโยงและถ่ายทอดนโยบายและยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ที่ยังมีไม่ทั่วถึง ไม่มีประสิทธิภาพ และปัญหาด้านความร่วมมือของชุมชนในการขับเคลื่อนและส่งเสริมคุณธรรม รวมทั้งขาดระบบที่จะหนุนเสริมให้ชุมชนแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ขณะเดียวกัน รูปแบบและช่องทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมคุณธรรมยังไม่มี ความหลากหลาย ไม่ทันต่อสถานการณ์และตรงกับความสนใจของคนในสังคม โดยการรับรู้และส่งเสริมคุณธรรมจากสื่อสาธารณะต่าง ๆ ยังมีไม่มาก เนื่องจากข้อจำกัดของประเด็นด้านคุณธรรมที่มักถูกมองว่าไม่น่าสนใจ นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันระหว่างวัยของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งทำให้ความผูกพัน และการพึ่งพาอาศัยกันในสังคมมีแนวโน้มลดน้อยลง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และองค์กรภาครัฐ/เอกชน ทำให้การสร้าง/ส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีทำได้ยากขึ้น และค่านิยมที่ดีงาม บางเรื่องถูกลดความสำคัญลง

แนวทางการยกระดับคุณธรรมในสังคมไทย

จากสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยที่สะท้อนผ่านดัชนีชี้วัดคุณธรรม การขับเคลื่อนของภาครัฐ และประเด็นปัญหาในการยกระดับคุณธรรมข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรม และการมีระบบนิเวศแห่งคุณธรรมที่ดี ในการนี้ จึงจำเป็นต้องเร่งยกระดับคุณธรรมในสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วย 3 เรื่อง ที่ต้องรีบเร่งดำเนินการ และ 2 เรื่อง ที่ต้องส่งเสริม/พัฒนา โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

ประเด็นเร่งด่วน

1. **จัดเก็บข้อมูลสถานการณ์คุณธรรมด้วยดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตในระดับพื้นที่/จังหวัด** เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์คุณธรรม และประเด็นที่เป็นปัญหาตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งจะช่วยในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณธรรมของคนในพื้นที่/จังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะส่งผลให้สถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยในภาพรวมดีขึ้นด้วย โดยอาศัยกลไกภาควิชาการในการดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ และภาคการศึกษาเพื่อให้มีการจัดเก็บข้อมูลในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง
2. **สนับสนุนให้มีการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในระดับพื้นที่** จากปัญหาที่ส่งผลต่อระดับคุณธรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้การดำเนินการแก้ไขต้องมีมาตรการที่แตกต่างในแต่ละชุมชนโดยอาจใช้กลไกที่เล็งเห็นชุมชนตามโครงการครอบครัวคุณธรรมพลังบวก ของศูนย์คุณธรรม เป็นต้นแบบในการดำเนินการและขยายผลต่อไปได้
3. **พัฒนารูปแบบและช่องทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิผลและตรงกลุ่มเป้าหมาย** ผ่านสื่อสาธารณะและอุตสาหกรรมบันเทิง ด้วยรูปแบบของ soft power ให้เกิดการผลิตสื่อเสริมสร้างคุณธรรม อาทิ สนับสนุนผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์ และ influencer ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง รวมถึงมีกลไกการสำรวจและรับฟังข้อเท็จจริง ความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสังคมแห่งการมีส่วนร่วม และพัฒนากระบวนการสื่อสารเพื่อคุณธรรมต่อไป

ประเด็นที่ต้องส่งเสริม/พัฒนา

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดระบบนิเวศคุณธรรมในสังคมไทย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการการทำงานกับกลไกและทรัพยากรต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ และมีเป้าหมายการส่งเสริมคุณธรรมเป็นเป้าหมายร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศที่สำคัญต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่ต้องช่วยกันส่งเสริมทั้งในครอบครัว ชุมชน และองค์กรภาครัฐ/เอกชน
2. ส่งเสริมให้คนไทยมีการดำเนินชีวิตสู่วิถีชีวิตแห่งคุณธรรม โดยสร้างกลไกทางสังคมที่สนับสนุนให้คนดีถูกยกย่อง และได้รับการยอมรับ อาทิ การใช้ระบบเครดิตสังคม เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนอยากทำความดีมากขึ้น

